

HRVATSKA HISTORIOGRAFIJA KROZ TRIDESET GODIŠTA ČASOPISA ZA SUVREMENU POVIJEST (1969.-1999.)

Jure KRIŠTO
Hrvatski institut za povijest, Zagreb
UDK: 930.1(497.5)"1969/1999"
Pregledni rad
Primljeno: 12. 4. 2000.

Prigodom 30. obljetnice neprekinutoga izlaženja jednoga od najprominentnijih časopisa za povijest, autor analizira razvoj hrvatske historiografije u tom razdoblju, s posebnim osvrtom na problem ovisnosti historiografije o politici i ideologiji. Polazeći od razdiobe tema koje je sugeriralo prvo uredništvo časopisa – na "nacionalnu povijest", "historiografiju" i "socijalističke teme", autor je primijenio statističku analizu članaka objavljenih u časopisu te na temelju njihove brojčane pojave ponudio grafičku sliku časopisa. Također je nastojao smjestiti objavljene članke u časopisu u političke događaje i u širu historiografsku problematiku te je izvršio analizu ovisnosti tema i članaka u ČSP-u o ideološkim pritiscima i političkim očekivanjima.

✉ Jure Krišto, Hrvatski institut za povijest, Opatička 10,
10000 Zagreb, Hrvatska. E-mail: jkristo@misp.isp.hr

UVOD

Časopis za suvremenu povijest (ČSP) sljednik je časopisa *Putevima revolucije* (1963.-1967.), koji je izdavao Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske (osnovan u jesen 1961.). Pod novim imenom, koje drži i danas, počeo je izlaziti 1969. te je 1999. godine obilježio 30-godišnjicu neprekinutoga izlaženja.¹ Trideset godina jednoga povijesnog časopisa zasigurno izaziva pozornost, pogotovo kad je riječ o časopisu na nestabilnim hrvatskim prostorima koji su obilježili totalitarna komunistička vlast i ideologija, političko suprotstavljanje, progoni i nasilja, pobuna dijela domaćega stanovništva i agresija Srbije, ratna razaranja, progoni stanovništva, uspostava državne samostal-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 1 (57),
STR. 171-186

KRIŠTO, J.:
HRVATSKA
HISTORIOGRAFIJA...

nosti i dugotrajna vlast stranke (Hrvatska demokratska zajednica) koju je utemeljio bivši komunistički disident (Franjo Tuđman) koji je ujedno postao i prvim predsjednikom samostalne Republike Hrvatske.² I Institut koji je objavljivao časopis prošao je dosta mijena, čak je nekoliko puta mijenjao i ime,³ a s imenom je, barem 1990., promijenio i svoju svrhu. Očekivano, na čelu Instituta bilo je nekoliko direktora/ravnatelja,⁴ kao i glavnih urednika časopisa.⁵ Sve se mijenjalo, samo je ČSP zadržao svoje ime koje ima još i danas.

Mogu li se neke od tih mijena, više ili manje turbulentnih, pročitati ili barem prepoznati iz članaka koji su objavljivani u časopisu, iz njegove uređivačke politike ili iz projekata o kojima su djelatnici izvješćivali? Čini se da mogu, dapače, može se argumentirati da je u člancima objavljivanim u časopisu i u njegovu životu moguće pratiti razvoj, život i sudbinu hrvatske historiografije. Kad se to tvrdi, ujedno se želi sugerirati da se u životu ČSP-a zorno odražava ovisnost historiografije o mijenama ideološke stege i popuštanja, o političkom nadzoru i nehaju, o nametnutoj i auto-cenzuri. Dakako, u tome je hrvatska historiografija bila sastavni dio bivše jugoslavenske.⁶ U svakom slučaju, ovim radom, kojim se želi ukazati na 30. obljetnicu izlaženja ČSP-a, namjerava se pokazati kako su se historiografski interesi povjesničara mijenjali ovisno o promjenama političkih i/ili ideoloških prilika. To će se pokazati upravo analizom radova objavljivanih u tom časopisu i njihovim smještanjem u povijesni kontekst. Možda nije potrebno naglašavati da na teoretskoj razini nema ničega neobičnoga u tvrdnji da je historiografija osjetljiva na političke i ine mijene.⁷ Utoliko je ovaj članak samo jedna ilustracija te teoretske postavke.

TEMATSKA SLIKA ČSP-A

Jesu li tijekom tridesetogodišnjega izlaženja ČSP-a u njemu prepoznatljivi neki vidljiviji historiografski trendovi? Kako bi se odgovorilo na to pitanje, može se provesti statistička analiza časopisa tako da se članci objavljivani u njemu tijekom tog razdoblja razvrstaju u tri kategorije: članke koji se bave historiografijom, članke koji obrađuju nacionalnu povijest i članke koji se bave "socijalističkim temama". Takvu je kategorizaciju podrazumijevalo i uredništvo novopokrenutoga časopisa kad je u Uvodnoj riječi suprotstavilo "sustavno znanstveno istraživanje najnovije hrvatske povijesti", "povijesti radničkog pokreta, Komunističke partije, oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije".⁸ Posljednje su teme ovdje uvrštene, zbog kratkoće i nedostatka boljega izbora, u kategoriju "socijalističke teme", a u nju su uvrštene i teme o sindikatima i slične problematike. Nije se, dakako, gledalo na autorov pristup historijskoj obradi, nego isključivo na odabir teme koju je volio "socijalistički po-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 1 (57),
STR. 171-186

KRIŠTO, J.:
HRVATSKA
HISTORIOGRAFIJA...

redak". Ono što je uredništvo časopisa zamislilo kao "sustavno znanstveno istraživanje najnovije hrvatske povijesti" ovdje je svrstano u kategoriju "nacionalna povijest". Tu su uvršteni i radovi kojima je cilj istraživanje pojedinih oblika nacionalne povijesti. Opet treba istaknuti da se nije gledalo na autorov pristup predmetu, nego isključivo na sâm predmet rada. Donekle se kategorija "nacionalna povijest" poklapa s temama koje prethode Drugome svjetskom ratu ili "socijalističkoj revoluciji", ali ne uvijek. U kategoriju "historiografija" uvršteni su radovi koji se bave ne samo isključivo teoretskim pitanjima historiografije nego i rasprave i polemike o pojedinim člancima, knjigama ili projektima te arhivsko gradivo. Opravdanje za takav postupak leži u pretpostavci da se u raspravama i polemikama nužno dotiču i teoretska ili barem načelna pitanja historiografije.

Nesporno je da je u tim kategorizacijama doza arbitrarnosti neizbježna, ali se ona neutralizira činjenicom da se nije gledalo na autora, nego na temu koja sugerira određenu kategorizaciju. Stoga nije unaprijed određeno kakva bi slika ČSP-a bila s obzirom na tematski odabir, nego je ta slika rezultat učestalosti tema svrstanih u tri važne kategorije svake historiografije. Također bi se moglo diskutirati o tome ubraja li se pojedini članak u kategoriju nacionalne povijesti ili u "socijalističke" teme, ali se ukupan rezultat ne bi bitno promijenio odlukom u jednom ili drugom smislu u slučaju tih nekoliko nezvjesnih članaka.

U svakom slučaju, grafički prikaz tog rezultata je zanimljiv i rječit. Raspored učestalosti tema u ČSP-u po godištim vidljiv je ponajprije iz grafičkoga prikaza brojčanih pokazatelja (tablica 1) i iz istih podataka izraženih u krivuljama (grafikon 2).

Što se daje iščitati iz tih prikaza? Ponajprije da je odnos među kategorijama ovisan o političkim prilikama. "Socijalističke teme" prevladavaju u ČSP-u u trenucima kad Komunistička partija Jugoslavije/Savez komunista Jugoslavije (KPJ/SKJ) poseže za represivnim mjerama, najčešće protiv "nacionalizma" i "devijacija u historiografiji", što se osobito vidi na krivulji koja obilježava razdoblje od 1980. do 1983., tj. u vrijeme kad umire prvi partijski čovjek Josip Broz Tito i kad je Partija u Hrvatskoj još jače pritisnula na sve vrste "devijacija". Te su teme naglašenije i u razdoblju od 1972. do 1973., što se može objasniti činjenicom da je to razdoblje poslije Titova svrgavanja partijskoga vodstva u Hrvatskoj i partijske represije protiv "hrvatskoga nacionalizma". Zanimljivo je da su teme iz nacionalne povijesti i historiografije prilično ravnomjerno raspoređene sve do 1988., kad se počinje osjećati uspon izbora tema iz nacionalne povijesti da bi s 1992. prevaga nacionalne povijesti nad historiografijom bila velika, a da "socijalističkih" tema više nema.

➔ **TABLICA 1**
 Učestalost tema
 u Časopisu za
 suvremenu povijest,
 1969.-1999.

	Historiografija	Nacionalna povijest	Socijalističke teme
1969.	0	1	2
1970.	0	9	3
1971.	7	7	7
1972.	9	7	14
1973.	16	2	11
1974.	8	9	5
1975.	7	7	11
1976.	7	2	3
1977.	11	12	5
1978.	6	8	7
1979.	2	4	7
1980.	7	6	13
1981.	2	4	14
1982.	4	5	26
1983.	6	4	14
1984.	2	5	6
1985.	6	3	4
1986.	3	3	11
1987.	2	4	10
1988.	0	12	7
1989.	2	5	2
1990.	1	12	6
1991.	0	9	3
1992.	5	33	3
1993.	9	18	0
1994.	5	19	0
1995.	3	27	0
1996.	1	19	0
1997.	8	22	0
1998.	5	23	0
1999.	7	17	0

⦿ **SLIKA 1**
 Učestalost tema
 u Časopisu za
 suvremenu povijest,
 1969.-1999.

Učestalost

Socijalističke teme
 Nacionalna povijest
 Historiografija

POLITIKA I SUDBINA HISTORIOGRAFIJE U ČSP-U

Ti pokazatelji zahtijevaju detaljnije objašnjenje i smještaj u širi povijesni okvir.

"Brionskim plenumom" 1966. godine, tj. sastankom na kojem je Tito, formalno zbog zlorabe u obavještajnim službama, raskinuo sa svojim najbližim suradnikom Aleksandrom Rankovićem i njegovim pomagačima koji su također bili uklonjeni iz rukovodstva Partije, nedodirljivi politički i partijski autoritet otvorio je vrata kritici srpskoga hegemonizma u formi kritike centralizma. Hrvatska je historiografija takvo stanje iskoristila samo periferno, dok su se prominentniji povjesničari zadovoljili tužbalicom o nedostatku institucionalne i financijske potpore.⁹

No, sama pojava ČSP-a nije bez političkoga značenja te se može držati naznakom nastojanja povjesničara da iskoriste povoljan trenutak. Upravo je u travnju 1969. na čelo Centralnoga komiteta Saveza komunista Hrvatske došla Savka Dabčević-Kučar, što je navješćivalo popuštanje čvrste partijske steg, barem u kulturi. Upravo se tada, uz ČSP, javljaju i neki drugi časopisi i revije. Iako cilj sadašnje diskusije nije analiza sadržaja ČSP-a, čini se da u nekim bitnim historiografskim pitanjima nije bilo pomaka nabolje.¹⁰ Treba upozoriti na naoko marginalni članak *Rukopisna ostavština Ive Politea* Josipe Paver, djelatnice Hrvatskoga državnog arhiva (tada Arhiv Hrvatske), kao odraz stanja historiografije u tom vremenu. U njemu se uopće ne spominje da je dr. Ivo Politeo branio zagrebačkoga nadbiskupa Alojzija Stepinca na suđenju 1946. godine niti se daje do znanja da u njegovoj ostavštini ima išta o tome. Politeova cjelokupna aktivnost u tom razdoblju izražena je jednom rečenicom: "Kao advokat Politeo je bio vrlo aktivan i nakon 1945., kad nastupa u više političkih i privrednih procesa".¹¹

Početak 70-ih obilježen je u Hrvatskoj hrabrijim otporom centralističkim tendencijama, što znači da se problematizirala budućnost tadašnje države ili barem njezino unutarnje uređenje. Hrvatski su komunisti na X. sjednici Centralnoga komiteta Saveza komunista Hrvatske 1970. osudili svaki nacionalizam, osobito srpski unitarizam koji je zapravo bio i cilj njihove kritike. Na toj je sjednici bio oštro kritiziran Dušan Žanko, Splitski centralističkih (velikosrpskih) nagnuća, a potom je bio skinut s utjecajnih pozicija partijske i državne vlasti. Iako se ta događanja naizgled ne odražavaju u ČSP-u, ona se prelamaju na poseban način: područje nacionalne povijesti trostruko je više zastupljeno od "socijalističkih tema" 1970., a historiografska problematika se uopće ne javlja, dok je odnos tema po spomenutim kategorijama potpuno izjednačen 1971. Samo bi se iz pisanja nekoga autora dalo naslutiti čime je obilježena nova situacija. Mirjana Gross u prvom broju ČSP-a za 1971. objavljuje podužu informaciju o najnovijim proučava-

njima fenomena nacionalizma na engleskom govornom području¹² te odgovor srpskom povjesničaru Andriji Radeniću na kritiku knjige *Povijest hrvatskog naroda g. 1860-1914* kojoj je suautorica.¹³ U tom članku autorica objašnjava svoju središnju, danas bi se reklo problematičnu, tezu da su pravaši, osobito Josip Frank, napustili Starčevićovu osnovnu misao o državnosti Hrvatske izvan Monarhije. Vera Ciliga pak kritizirala je Vasilija Krestića zbog umanjivanja jugoslavenstva đakovačkoga biskupa Josipa Jurja Strossmayera.¹⁴ Možda je I. Banac u pravu kad konstatira: "U pitanju je bio tempo konfrontacije s centralizmom i unitarizmom, posebno u njihovoj srpskoj verziji. Odatle tako nervozna i nedorečena narav povijesnih polemika u ranim sedamdesetim".¹⁵

Ulogu opozicije centralizmu nisu, dakle, preuzeli povjesničari, nego drugi intelektualci. J. Broz je, međutim, prekinuo tu kritiku kad je u prosincu 1971. smijenio cjelokupni partijski Centralni komitet u Hrvatskoj. Tada su nastradali i pojedini povjesničari, kao Trpimir Macan i Franjo Tuđman.¹⁶ Bilo bi čudno da se takva politička atmosfera nije odrazila na Institut i na njegov časopis. U tri broja za 1972. historiografija i nacionalna povijest bile su podjednako zastupljene, ali je "socijalistička" problematika bila izrazito naglašena. Godina 1972. važna je po još nečemu. Skupina srpskih povjesničara objavila je *Istoriju Jugoslavije* koja je bila srpski centralistički odgovor nastojanjima decentralista na političkoj razini.¹⁷ ČSP je taj put odgovorio na izazov nizom članaka o toj knjizi u br. 2 za 1973., ali ne treba previdjeti činjenicu da je to učinjeno nakon što je politika odlučila da treba potkresati i srpski "liberalizam".¹⁸ I-pak treba primijetiti da su se hrvatski povjesničari oduprijeli hegemonističkim tendencijama koje su dolazile iz Srbije i donekle bile podupirane u Hrvatskoj pod plaštem historiografije.

Ta je polemika o *Istoriji Jugoslavije* označila kraj jednoga razdoblja historiografskih rasprava; otada su one postale još jače vezane uz politiku.¹⁹ Tito je htio pronaći političku formulu za izmirenje postojećih međunacionalnih antagonizama, a da država ipak opstane, možda i poslije njega. Rezultat je bio ustav iz 1974. koji je imao neke elemente konfederalizma, ali koji će neprestano izazivati frustracije srpskih neostvarenih hegemonističkih zahtjeva. Bilo je samo pitanje vremena kad će se ta politička napetost ponovno odraziti u historiografiji.

Politika je bila razlogom historiografskim inicijativama i u području "nacionalne povijesti". Naime, br. 1 ČSP-a iz 1975. godine bio je posvećen temi talijanskoga iredentizma i jadranskome pitanju, a br. 1 iz 1977. jugoslavensko-austrijskim odnosima i problemu položaja slovenske i hrvatske manjine u Austriji. Treba imati na umu da su 1975. bili potpisani Osimski sporazumi kojima je uređeno razgraničenje u području Slobodnoga teritorija Trsta i određena pravila u rješavanju manjinskih pitanja. Godine 1976., pak, Austrija je donijela savezni

zakon o pravnom položaju narodnosnih skupina kojim je povodom izdana i Ljubljanska izjava o položaju slovenske i hrvatske manjine u Republici Austriji.²⁰

Prigoda da se vidljivije pokaže srpski hegemonizam pružila se na kongresu povjesničara u Iloku u svibnju 1979. godine. Neki srpski historičari (Momčilo Zečević) ukazivali su na nedostatke dotadašnje jugoslavenske historiografije, posebice na prevelik utjecaj ideologije na nju te su dirnuli u neke dogme jugoslavenskoga viđenja prošlosti.²¹ Hrvatski su povjesničari shvatili da je tu zapravo riječ o pojačanomu nastojanju razgrađivanja jugoslavenskoga slabšašnog federalizma i političke dobiti ostvarene ustavom iz 1974. godine. No, bio je to također znak da će se odsada o novijoj povijesti govoriti i pisati s manje ideološke stege. To historiografsko oslobođenje koincidira s Titovom bolešću i boravkom u bolnici koji je završio smrću 1980., oslobođenje koje se najprije pokazalo u Srbiji, gdje je nastala prava poplava "revizionističkih" knjiga te se preispitivale teme od Drugoga svjetskog rata i četništva do Informbiroa, Golog otoka i partijskoga monopola.²²

Kao odgovor na srpsku agresivnost, hrvatski političari povukli su se u "hrvatsku šutnju" koju su, čini se, nametnuli i hrvatskim povjesničarima. Koncem 1981. smijenjen je glavni i odgovorni urednik ČSP-a Ivan Jelić, jer je u *Enciklopediji hrvatske povijesti i kulture* pisao o koncentracijskim logorima i o ustaškom režimu kako Partija nije očekivala.²³ Drugi su povjesničari, čini se, dobro razumjeli partijska očekivanja: prilozi u ČSP-u premoćno su gravitirali prema "socijalističkim temama", tako da su te teme od 1980. do 1983. u ČSP-u bile dva i tri puta zastupljenije od historiografskih i onih iz nacionalne povijesti. Kao protuteža srpskom "revizionizmu" i demontiranju Titove mistifikacije, ČSP je jedan cijeli broj i dobar dio drugoga posvetio osobi i djelu J. Broza.²⁴ K tome je partijski dogmatičar Stipe Šušvar u listopadu 1983. skupio povjesničare na savjetovanje "Historiografija, memoarsko-publicistička i feljtonistička produkcija u svjetlu idejnih kontroverzi". Očekivano, govor se sveo na ukazivanje važnosti Partije, tog "kolektivnog intelektualca", i na potrebu suzbijanja devijacija u historiografiji. Da su partijska ideologija i politika kontrolirale historiografiju nije bila nikakva tajna, ali to je savjetovanje bila najglasnija potvrda takve kontrole.

Posljedice tog zborovanja nisu se mogle osjetiti u Srbiji, jer su srpski povjesničari odbili sudjelovanje, pa su partijski jed osjetili hrvatski intelektualci i nekoliko "reakcionarnih publikacija", kao *Hrvatski biografski leksikon*,²⁵ *Povijest hrvatske kinematografije*²⁶ i već spomenuta *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*.

Zanimljivo je da taj skup nije našao nikakva odjeka u ČSP-u, ali su neki članovi uredništva bili vrlo aktivni u promicanju njegovih zaključaka i intencija.²⁷

U br. 3 za 1983. Ljubo Boban započeo je svoju polemiku s knjigom Velimira Terzića.²⁸ General Terzić još je 1963., kad je prvi put objavljena njegova knjiga, krivnju za propast Jugoslavije 1941. svalio na Vladka Mačeka i izdaju hrvatskoga naroda.²⁹ Terziću je, kao i dvadeset godina prije toga, predbaciva na neznanstvenost pristupa, promišljanje s pozicija unaprijed stvorene pretpostavke i sl. Prigovori i oporba Terzićevim zaključcima bili su razumljivi s hrvatske strane u određenom političkom trenutku, jer hrvatski političari, a onda i povjesničari, nisu mogli dopustiti ni umanjivanje hrvatskoga prinosa "narodnom oslobođenju pod vodstvom Saveza komunista" ni bilo kakvo opravdanje monarhističke Jugoslavije. Osim toga, nisu držali zgodnim priznati da kod Hrvata nije bilo velike ljubavi za južnoslavensku zajednicu, jer nisu mogli dopustiti prigovor da i tada snose dobar dio odgovornosti zbog opasnosti za Jugoslaviju koje su bile vidljive. No, u raspravi o ovisnosti historiografije o politici i ideologiji zanimljivo je ukazati da Terzićeve teze nisu bile neutemeljene u povijesnim danostima te da je, barem što se tiče Mačekove uloge u prijelomnim trenucima početka rata na tim prostorima, kritika hrvatskih povjesničara bila pretjerana.³⁰ Danas, u promijenjenim političkim prilikama nakon osamostaljenja Hrvatske, politička uloga V. Mačeka prijelomne 1941. i tijekom rata ponovno se problematizira.³¹ Zanimljivo je da se sadašnji hrvatski problematizatori Mačekove političke uloge 1941. približavaju Terzićevim (veliko)srpskim primjedbama što se činjeničnog opisa tiče, a da vrednovanje Mačkovih čina ostaje dijametralno suprotno. Tako, dok Terzić govori o Mačekovoj i izdaji hrvatskoga naroda, danas se u Hrvatskoj nerijetko tvrdi da je hrvatski narod s radošću dočeka propast monarhističke Jugoslavije te tome i djelatno pridonio, a da Maček nije primjereno odgovorio izazovu političkoga i povijesnoga trenutka.

Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umjetnosti (SANU) objavio je 1985. knjigu Veselina Đuretića koja je bila uperena protiv dotadašnjih historiografskih ocjena, a ticala se navodne krive savezničke percepcije o srpskom hegemonizmu te susljedne odluke o tomu da u ratu pomognu antinacionalističkim partizanima, a ne nacionalističkim četnicima.³² U ČSP-u je objavljena kritika Đuretićeve knjige iz pera slovenskoga povjesničara Dušana Bibera,³³ a Boban je nastavio sa svojom kritikom Terzićeve knjige. Biber je zamjerio Đuretiću što se "jasno vidi da se Draža Mihailović sistematski 'bije li', a Josip Broz Tito prikazuje u crnjem svjetlu".³⁴ Možda je korisno ponovno primijetiti da će te teme doživjeti svoju revalorizaciju nakon političkoga osamostaljenja sastavnica bivše države.

SANU je, međutim, imao i druge programe o dekonstrukciji jugoslavenske države. Tijekom 1985. počeo je izrađivati dokument koji će poslije izlaženja u javnost 1986. postati poznat

pod imenom *Memorandum*. Srpski su se intelektualci poslužili komunističkom retorikom da bi napali "federalističko" uređenje Jugoslavije te Hrvatsku i Sloveniju koje su to uređenje grčevito branile. Bilo je to ujedno i preispitivanje korisnosti da Srbija ostane u takvoj asocijaciji.

Nakon što je Slobodan Milošević prihvatio poruku *Memoranduma* kao politički program, rat je tvrdokornim članicama asocijacije već bio naviješten, a historiografija je u tome igrala prevažnu ulogu. Banac komentira: "Historiografija koja je izrasla u sjeni Memoranduma bila je više nego pokret prema povijesnom revizionizmu. Ona je postala promicateljem agresivnog nacionalnog ekspanzionizma, očito u službi Miloševićeva političkog programa – uspostavljanja snažne i jedinstvene Srbije koja će još jednom moći upravljati Jugoslavijom ili, ako se to ne dogodi, krenuti svojim putem zajedno sa svim teritorijima u kojima su Srbi živjeli, uključujući i dijelove Hrvatske i većinu Bosne i Hercegovine".³⁵ Banac ispravno apostrofirao Vasilija Krestića i Milorada Ekmečića među povjesničarima koji su bitno pridonijeli raspirivanju srpskoga nacionalizma koji će završiti u genocidnim akcijama Srba protiv svojih susjeda Hrvata, Muslimana Bošnjaka i Albanaca.³⁶

ČSP je reagirao na situaciju u historiografiji, osobito na događanja u Srbiji, na sebi svojstven način: ne izravnom reakcijom na sadržaj *Memoranduma* SANU-a, nego kritikom općih trendova.³⁷ Hrvatski su povjesničari, kako se vidi iz tablice i slike, i dalje preferirali "socijalističke teme", a tijekom 1988. osjetljiv je porast tema iz nacionalne povijesti.³⁸ Možda je to bio način odgovaranja na memorandumske izazove. No, bilo ih je i izričitijih. Poslije prvih objektivnih radova o Katoličkoj crkvi 1981. i 1985.,³⁹ Lj. Boban je 1988. u br. 1-2 ČSP-a objavio dva članka koji su govorili o Katoličkoj crkvi. U prvom je istaknuo neutemeljene tvrdnje srpskoga publicista Milana Bulajića o položaju Jugoslavenskoga poslanstva u Vatikanu u vrijeme Drugoga svjetskog rata,⁴⁰ a u drugome je razobličio inzistiranje srpske historiografije na navodnom pismu Prvislava Grisogona zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepincu, također u vrijeme II. svjetskog rata. Utvrdio je da je to pismo falsifikat, što je bilo poznato već tijekom rata, ali se ono i dalje rabilo (i danas se rabi) u srpskoj historiografiji kao protukatolički, ali i protuhrvatski, argument.⁴¹

Bobanovi istupi ohrabrujuće su djelovali i na druge hrvatske povjesničare, što je vidljivo i u ČSP-u. U trobroju za 1989. Darko Bekić s Instituta za suvremenu povijest objavio je komentar o knjizi britanskoga povjesničara Nikolaya Tolstoya *Minister and the Massacres* o izručenju Kozaka i vojnih i civilnih izbjeglica, posebice hrvatskih, s teritorija Jugoslavije komunistima, izručenju koje su izvršili britanski vojni zapovjednici na austrijsko-jugoslavenskoj granici (Bleiburška tragedija).⁴² Iako je taj Bekićev komentar jedan od prvih uopće o temi po-

kolja vojnika i civila koje su komunistički partizani izvršili poslije službenoga prestanka rata, politička atmosfera bila je takva da takvi napisi ne iznenađuju. Treba, naime, imati na umu da se potkraj 1989. u Hrvatskoj stvaraju političke stranke unutar i izvan socijalističkih okvira te da je komunizam kao porijeklo u rasulu.

Razvoj političkih prilika išao je otada ubrzano: poslije ozakonjenja političkih stranaka (1989.-1990.), izbora 1990. na kojima je pobijedila stranka s nacionalnim predznakom (HDZ), a (reformirani) komunisti (SDP) bili veliki gubitnici te proglašenja nezavisnosti Republike Hrvatske u lipnju 1991., Srbija i Jugoslavenska narodna armija nisu htjele prihvatiti takav razvoj, nego su pokušale silom vratiti sve u prijašnje stanje – nastupio je rat koji će se poslije u Hrvatskoj nazvati Domovinskim. ČSP je nastavio živjeti i u novonastalim ratnim uvjetima, iako uz velike napore.⁴³ Teme koje su autori nudili časopisu opet su odražavale novonastale političke prilike. Grafička krivulja pokazuje da tijekom cijeloga desetljeća, od 1990. do 1999., prevladava kategorija nacionalne povijesti, dok je historiografija podjednako zastupljena kao i u prethodnim razdobljima, a da se "socijalističke teme" gotovo posve gube. Štoviše, ta krivulja ukazuje na tri momenta kad su pojedine teme u ČSP-u bile izrazito naglašene u usporedbi s drugim temama, što sugerira da se možda radilo o tri kritične točke u političkom razvoju tijekom posljednjih trideset godina. Uistinu, tijekom ranih sedamdesetih te ranih osamdesetih primjetan je naglasak na izboru "socijalističkih" tema, što koincidira s partijskim pritiskom na "hrvatski nacionalizam" i na srpsku dekonstrukciju jugoslavenske države i jugoslavenske historiografije. Početkom devedesetih, pak, izbor tema u ČSP-u nerazmjerno preteže na nacionalnu povijest, što koincidira s osamostaljenjem Hrvatske i s Domovinskim ratom (v. tablicu i sliku).

Pristoji se da se ne ulazi u detaljniju analizu tema u ČSP-u od trenutka kad je pisac ovoga članka postao glavnim i odgovornim urednikom; to će obaviti netko drugi.⁴⁴ Ipak, valja istaknuti da se i u tom, još jednom kritičnom razdoblju hrvatske povijesti (od 1990. do danas) potvrđuje temeljna teza da historiografija u dobroj mjeri ovisi o političkim prilikama. Autori su posezali za temama koje su držali u nekom smislu relevantnima za politički trenutak, a izostavljali one koje nisu držali općevažnima. Valja također držati na umu da je razumljivo za povjesničare da stave težište na istraživanja područja koja su bila "zabranjena" ili nepoželjna kad se za to konačno pruži prilika. To se vidi iz tema koje se javljaju u ČSP-u u razdoblju od hrvatskoga osamostaljenja do danas, tema kao što su sve što je vezano uz Nezavisnu Državu Hrvatsku, Katoličku crkvu i njezinu ulogu u političkom i kulturnom životu Hrvata, žrtve Drugoga svjetskog rata i poraća, komunistički teror neposredno poslije preuzimanja vlasti i sl. Primjetan je i

razumljiv trend svestranijega istraživanja XIX. stoljeća te preispitivanja pozicija dosadašnje historiografije. No, za razliku od prethodnih vremena, više se ne osjeća prisutnost ideološke kontrole i stege, što je također vidljivo iz autorskih izbora članaka. Autori znaju da u ČSP-u mogu objaviti bilo koju temu, ako članak zadovoljava stručne kriterije. Čini se također da više ne postoje izravni zahtjevi politike da se historiografija bavi određenim temama, osim možda nekoliko sporednih inicijativa, kao što je ona da se istraži "sudjelovanje Hrvata" u pobuni u Villefrancheu u Francuskoj u 13. SS diviziji.⁴⁵ Ne treba zbnunjavati da, kako grafička krivulja pokazuje, više nema "socijalističkih" tema, jer više nema poretka koji ih je nametao i/ili očekivao. Treba, međutim, istaknuti da nije dobro da se zanemaruje historiografsko istraživanje i ocjenjivanje razdoblja socijalizma hrvatske povijesti. Takva istraživanja nisu potpuno odsutna iz ČSP-a, ali ćemo vjerojatno morati pričekati dok ne stasa novi naraštaj povjesničara da bi se i to razdoblje istraživalo svestranije i ocjenjivalo objektivnije.

ZAKLJUČAK

Taj brzi presjek nelagodnoga suputništva historiografije i politike koji se prelama u tridesetogodišnjem izlaženju ČSP-a nalaže nekoliko zaključaka. Prvo, historiografija funkcionira i temelji se na paradigmatama kojih su članovi ceha manje ili više svjesni. Jedna od sastavnica tih paradigmatičkih određenja zasigurno je politička i društvena atmosfera određenoga prostora i vremena. Drugo, u bivšoj Jugoslaviji, kao i u svim socijalističkim zemljama, na historiografiju je uvelike utjecala ideologija i politika koje je određivala KPI/SKJ. Partija je to mogla ne samo ucjenama (posao i sl.), nego i terorom kojim se stvarala atmosfera poslušnosti i autocenzure. Napredak i rast u historiografiji nerijetko se događao kao rezultat otpora Partiji i nametnutoj ideologiji, ali ni očite aberacije, krivotvorenja i prešućivanja nisu bila bez manje-više izravne veze s Partijom. Kako je ona imala totalnu vlast, historiografiju je rabila kako je smatrala da nalažu političke prilike. Treće, hrvatski povjesničari svakojako su se domišljali kako izbjeći potpunoj partijskoj kontroli. Najčešće su to činili svojevrsnim bijegom u starija razdoblja nacionalne povijesti, u područje za koje su mislili da bi Partija bila manje zainteresirana. Bilo je, međutim, partijskih ljudi koji su također bili vrsni povjesničari, koji su autoritetom članstva i proklamirane vjernosti Partiji mogli pokrenuti nove teme, a ponajviše odgovoriti na izazove srpske historiografije i političke propagande, što ponovno potvrđuje tezu da je historiografija vrlo ovisna o politici. Sve su to bili razlozi da je, usprkos svemu, historiografija ipak išla naprijed, katkad posve malim, ali ponekad i velikim koracima. *Časopis za suvremenu povijest* nesumnjivo je zrcalo toga neravnomjernog hodanja.

BILJEŠKE

¹ Rad je bio predan uredništvu *Društvenih istraživanja* 2000. godine, ali ga ono zbog obilja članaka nije moglo uvrstiti do sada.

² Za 30-godišnji pregled života ČSP-a s drukčije gledišne točke vidi: Bosiljka JANJATOVIĆ, Značenje Časopisa za suvremenu povijest za hrvatsku znanost i svjetsku historiografiju. U povodu 30. obljetnice izlaženja (1969.-1999.), ČSP 31/1999., br. 3, 445-459. Popis radova i autora objavio je ČSP prigodom tridesete godišnjice izlaženja: *Časopis za suvremenu povijest (Tridesetogodišnjica izlaženja (1969.-1999.))*. Bibliografija, priredio Stjepan MATKOVIĆ, ČSP 31/1999., br. 3; objavljen je i separat kao brošura.

³ U ožujku 1990. godine postao je Institut za suvremenu povijest, a početkom 1996. dobio je sadašnji naziv Hrvatski institut za povijest.

⁴ Prvi direktor Instituta (1961.-1969.) bio je dr. Franjo Tuđman, umirovljeni general Jugoslavenske narodne armije. Nakon njegove prisilne smjene direktorom je postao (1969.-1971.) dr. Dušan Bilandžić. Kad je Bilandžić otišao za profesora na sveučilište, naslijedio ga je (1974.-1988.) dr. Zlatko Čepo. Poslije njegove smrti direktoricom je postala dr. Zorica Stipetić, a na mjesto direktora došao je njegov sadašnji ravnatelj dr. Mirko Valentić 1990.

⁵ Tijekom izlaganja bit će spomenute neke promjene u uredništvu ČSP-a; ovdje je dosta napomenuti da je prvim glavnim urednikom bio dr. Ivan Jelić koji je tu dužnost obavljao do prisilne smjene 1981. godine.

⁶ V. Ivo BANAC, *The Dissolution of Yugoslav Historiography*, *The American Historical Review* 97/1992., br. 4; hrvatski prijevod: *Rat prije rata: Raspad jugoslavenske historiografije*, *Cijena Bosne*, Zagreb, 1994., 14-33.

⁷ Od mnogobrojnih radova na svim većim jezicima možda je dosta izdvojiti samo na hrvatskom M. GROSS, *Suvremena historiografija*, Zagreb, 1996. Vidi također: J. KRIŠTO, *Stare i nove paradigme hrvatske historiografije*, *Društvena istraživanja*, 10/2001., br. 1-2 (51-52), 165-189.

⁸ ČSP 1/1969., br. 1-2, 5.

⁹ M. GROSS, *Hrvatska historiografija na prekretnici*, *Kritika*, 1970., br. 14, 642-654.

¹⁰ Uz glavnoga urednika I. Jelića u uredništvu su bili Miroslava Despot, Mirjana Gross, Bogdan Krizman, Hrvoje Matković (od 1971.), Bosiljka Janjatović (od 1974.).

¹¹ Josipa PAVER, *Rukopisna ostavština Ive Politea*, ČSP 1/1969., br. 1-2, 262.

¹² M. GROSS, *Neka osnovna obilježja novije literature o 'nacionalizmu' na engleskom jezičnom području*, ČSP 3/1971., br. 1, 137-151.

¹³ Mirjana GROSS, *Maliciozne marginalije o 'delikatnim' pitanjima*, ČSP 3/1971., br. 1, 211-222.

¹⁴ V. CILIGA, *O rušenju mita oko 'jugoslavenske' politike Josipa Jurja Strossmayera*, ČSP 3/1971., br. 2-3, 254-266.

¹⁵ I. BANAC, *Rat prije rata*, 17.

¹⁶ Isto, 19.

¹⁷ Ivan BOŽIĆ, Sima ĆIRKOVIĆ, Milorad EKMEČIĆ, Vladimir DE-DIJER, *Istorija Jugoslavije*, Beograd, 1972.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 1 (57),
STR. 171-186

KRIŠTO, J.:
HRVATSKA
HISTORIOGRAFIJA...

¹⁸ V. I. BANAC, *Rat prije rata*, 20-21. Kritičke osvrte na knjigu dali su M. Gross, Vera Ciliga, Bogdan Krizman, Hrvoje Matković, Stanislava Koprivica-Oštrić, Zorica Stipetić, Ivan Jelić i Slobodan Žarić.

¹⁹ Rasprava o 'Istoriji Jugoslavije' bila je zapravo posljednja veća povijesna rasprava u opresivnom ozračju kasnog titoizma (I. BANAC, *Rat prije rata*, 22.).

²⁰ Na te me je teme upozorio jedan od recenzenata rukopisa, na čemu se iskreno zahvaljujem.

²¹ V. I. BANAC, *Rat prije rata*, 14-15.

²² V. Isto, 22-25.

²³ *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Zagreb, 1980.

²⁴ Vidi: ČSP 12/1980., br. 2 i 14/1982., br. 2.

²⁵ Temeljna zamjerka leksikonu bila je navodno nedopustivo uključnje u njega stotinjak biografija crkvenih ljudi.

²⁶ Usp. Isto, 26-27. Ivo ŠKRABALO, *Povijest hrvatske kinematografije*, Zagreb, 1984.

²⁷ Odgovornim urednikom 1981. postao je direktor Instituta Zlatko Čepo, a za urednicu je postavljena Bosiljka Janjatović, članica Centralnoga komiteta Saveza komunista Jugoslavije. U uredništvo su uključeni D. Bilandžić, Zorica Stipetić, članica Gradskog komiteta Saveza komunista Hrvatske, Vlado Oštrić te Fabijan Trgo, načelnik Vojnoistorijskog instituta u Beogradu, Marijan Maticka (od 1984.), Lydia Sklevicky (od 1986.).

²⁸ LJ. BOBAN, Izvod iz strogo povjerljive kombinatorike Velimira Terzića. A ponešto i o drugim kombinatorikama, ČSP 15/1983., br. 3, 79-117. Bilo je to drugo izdanje knjige V. TERZIĆ, *Slom Kraljevine Jugoslavije 1941*, knj. 1-2, Beograd, 1982.-1983. Nakon što je Terzić umro, polemiku s Bobanom nastavio je pukovnik JNA Milutin Šušović. U istom je broju objavljena i vrlo oštra polemika Vasilije Krestić – Mirko Valentić o Vojnoj krajini i Srbima u Hrvatskoj.

²⁹ Uz partijske forume, knjigu je negativno ocijenio Franjo Tuđman (v. F. TUĐMAN, *Bespuća povijesne zbiljnosti*, 45-46.).

³⁰ V. Jere JAREB, Svjedočanstvo Janka Tortića o Hrvatskoj seljačkoj stranci i o travanjским događajima 1941, ČSP 29/1997., br. 2, 325-367.

³¹ V. Zdenko RADELIĆ, *Hrvatska seljačka stranka 1941-1950*, Zagreb, 1996. i niz članaka u zagrebačkom *Vjesniku* u rubrici *Pisma čitatelja* od 14. studenoga 1995. do 2. ožujka 1996.

³² V. ĐURETIĆ, *Saveznici i jugoslovenska ratna drama*, 1-2, Beograd, 1985.

³³ D. BIBER, Naučna kuliserija jednoga političkog pamfleta. U povodu knjige V. Đuretića "Saveznici i jugoslovenska ratna drama", ČSP 17/1985., br. 3, 95-119.

³⁴ Isto, 97.

³⁵ I. BANAC, *Rat prije rata*, 29.

³⁶ Isto.

³⁷ U prvom broju za 1986. Anto Milušić s Pravnog fakulteta u Osijeku kritizirao je srpske priređivače dokumenata o Jugoslaviji zbog neko-rektnoga i neprofesionalnoga postupka u donošenju dokumenata, A. MILUŠIĆ, U povodu najnovije zbirke dokumenata o Jugoslaviji (Bran-ko Petranović i Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1984*, IRO 'Rad', Beograd, 1985.), ČSP 18/1986., br. 1, 83-114.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 1 (57),
STR. 171-186

KRIŠTO, J.:
HRVATSKA
HISTORIOGRAFIJA...

³⁸ Godine 1988. odgovorna urednica bila je Zorica Stipetić, ujedno i direktorica Instituta, dok je br. 1-2 uredila B. Janjatović, a br. 3 V. Oštrić. Oštrić je ostao glavnim urednikom. U uredništvo su primljeni ponovno D. Bilandžić te Narcisa Lengel-Krizman, Katarina Spehnyak i Dalibor Čepulo.

³⁹ Zlatko MATIJEVIĆ, Jugoslavenska povijesna literatura o političkoj djelatnosti katoličke crkve u Hrvatskoj 1918-1945, *ČSP* 13/1981., br. 2, 73-104.; ISTI, Pokušaj razjašnjenja pravnog položaja Katoličke crkve u Kraljevini SHS 1918-1921, *ČSP* 17/1985., br. 2, 51-67.

⁴⁰ LJ. BOBAN, Položaj Jugoslavenskog poslanstva u Vatikanu u vrijeme drugoga svjetskog rata, *ČSP* 20/1988., br. 1-2, 197-213.

⁴¹ LJ. BOBAN, Još jednom o navodnom pismu A. [sic] Grisogona A. Stepincu (1942. godine), *ČSP* 20/1988., br. 1-2, 215-225.

⁴² Darko BEKIĆ, "Slučaj Bleiburg": nova istraživanja, nova iskušnja, *ČSP* 21/1989., br. 1-3, 197-214.

⁴³ U jesen 1990. za ravnatelja Instituta izabran je Mirko Valentić, a I. Jelić je nakon dugogodišnjega progonstva ponovno postao glavnim i odgovornim urednikom *ČSP*-a. Polovicom 1992., nakon pogibije I. Jelića, za glavnog i odgovornog urednika imenovan je autor ovoga članka. U razdoblju od 1990. do 1998. u uredništvo su, uz direktora Instituta, ušli Iskra Iveljić (do br. 1, 1994.), Nada Kisić-Kolanović (do br. 2, 1998.), Stjepan Matković te Zlatko Matijević (od br. 1, 1996.). Od br. 2, 1999. uredništvo je prošireno profesorima s Filozofskog fakulteta.

⁴⁴ Vidi: B. JANJATOVIĆ, Značenje Časopisa za suvremenu povijest za hrvatsku znanost, 456-459.

⁴⁵ Vidi: Zdravko DIZDAR, Prva pobuna u nacističkoj vojsci: Pobuna Trinaestoga pionirskog bataljuna 13. SS divizije "Croatia" u Villefranche-de-Rouergue 17. rujna 1943. godine, *ČSP* 25/1993., br. 2-3, 117-143.

LITERATURA

Banac, I. (1992.). The Dissolution of Yugoslav Historiography, *The American Historical Review* 97(4).

Banac, I. (1994.). *Raspad jugoslavenske historiografije, Cijena Bosne*, Zagreb: 14-33.

Bekić, D. (1989.). "Slučaj Bleiburg": nova istraživanja, nova iskušnja, *ČSP* 21(1-3): 197-214.

Biber, D. (1985.). Naučna kuliserija jednoga političkog pamfleta. U povodu knjige V. Đuretića "Saveznici i jugoslovenska ratna drama", *ČSP* 17(3): 95-119.

Boban, Lj. (1983.). Izvod iz strogo povjerljive kombinatorike Velimira Terzića. A ponešto i o drugim kombinatorikama, *ČSP* 15(3): 79-117.

Boban, Lj. (1988.). Položaj Jugoslavenskog poslanstva u Vatikanu u vrijeme drugoga svjetskog rata, *ČSP* 20(1-2): 197-213.

Boban, Lj. (1988.). Još jednom o navodnom pismu A. [sic] Grisogona A. Stepincu (1942. godine), *ČSP* 20(1-2): 215-225.

Božić, I., Ćirković, S., Ekmečić, M., Dedijer, V. (1972.). *Istorija Jugoslavije*, Beograd.

Ciliga, V. (1971.). O rušenju mita oko 'jugoslavenske' politike Josipa Jurja Strossmayera, *ČSP* 3(2-3): 254-266.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 1 (57),
STR. 171-186

KRIŠTO, J.:
HRVATSKA
HISTORIOGRAFIJA...

Časopis za suvremenu povijest (Tridesetogodišnjica izlaženja (1969.-1999.). Bibliografija (1999.), ČSP 31(3).

Dizdar, Z. (1993.). Prva pobuna u nacističkoj vojsci: Pobuna Trinaestoga pionirskog bataljuna 13. SS divizije "Croatia" u Villefranche-de-Rouergueu 17. rujna 1943. godine, ČSP 25 (2-3): 117-143.

Đuretić, V. (1985.). *Saveznici i jugoslovenska ratna drama*, 1-2, Beograd.

Gross, M. (1970.). Hrvatska historiografija na prekretnici, *Kritika*, 14: 642-654.

Gross, M. (1971.). Neka osnovna obilježja novije literature o "nacionalizmu" na engleskom jezičnom području, ČSP 3 (1): 137-151.

Gross, M. (1971.). Maliciozne marginalije o "delikatnim" pitanjima, ČSP 3 (1): 211-222.

Gross, M. (1996.). *Suvremena historiografija*, Zagreb.

Janjatović, B. (1999.). Značenje Časopisa za suvremenu povijest za hrvatsku znanost i svjetsku historiografiju. U povodu 30. obljetnice izlaženja (1969-1999.), ČSP 31 (3), 445-459.

Jareb, J. (1997.). Svjedočanstvo Janka Tortića o Hrvatskoj seljačkoj stranci i o travanjским događajima 1941, ČSP 29 (2): 325-367.

Krišto, J. (2001.). Stare i nove paradigme hrvatske historiografije, *Društvena istraživanja*, 1-2 (51-52): 165-189.

Matijević, Z. (1981.). Jugoslavenska povijesna literatura o političkoj djelatnosti katoličke crkve u Hrvatskoj 1918-1945, ČSP 13 (2): 73-104.

Matijević, Z. (1985.). Pokušaj razjašnjenja pravnog položaja Katoličke crkve u Kraljevini SHS 1918-1921, ČSP 17 (2): 51-67.

Milušić, A. (1986.). U povodu najnovije zbirke dokumenata o Jugoslaviji (Branko Petranović i Momčilo Zečević, Jugoslavija 1918-1984, IRO 'Rad', Beograd 1985), ČSP 18 (1): 83-114.

Paver, J. (1969.). Rukopisna ostavština Ive Politea, ČSP 1 (1-2).

Radelić, Z. (1996.). *Hrvatska seljačka stranka 1941-1950*, Zagreb.

Terzić, V. (1982.-1983.). *Slom Kraljevine Jugoslavije 1941*, knj. 1-2, Beograd.

Thirty Years of Croatian Historiography in the *Časopis za suvremenu povijest* (*Journal for Contemporary History*) (1969-1999)

Jure KRIŠTO
Croatian Institute for History, Zagreb

On occasion of the thirtieth anniversary of continuous publication of one of the most prominent historical journals, the author analyses the development of Croatian historiography in that period, with a special emphasis on the problem of dependence of historiography on politics and ideology. Commencing from the division of topics suggested by the journal's first editorial board to "national

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 1 (57),
STR. 171-186

KRIŠTO, J.:
HRVATSKA
HISTORIOGRAFIJA...

history", "historiography" and "socialist topics", the author has applied statistical analysis of articles published in the journal and based on their numerical appearance has offered a graphic image of the journal. The author also made an attempt to place the published articles from the journal into political events and a broader historiographical context and to carry out an analysis of how topics and articles in the journal depended on the ideological pressures and political expectations.

Kroatische Historiographie in dreißig Jahrgängen von *Časopis za suvremenu povijest* (Zeitschrift für Zeitgenössische Geschichte) (1969–1999)

Jure KRIŠTO
Kroatisches Institut für Geschichte, Zagreb

Anlässlich der 30. Jährgung des kontinuierlichen Erscheinens von *Časopis za suvremenu povijest* (Zeitschrift für zeitgenössische Geschichte, Zagreb), einer der angesehensten fachwissenschaftlichen Publikationen dieser Art in Kroatien, unternimmt der Verfasser eine Analyse der Entwicklung der kroatischen Geschichtsschreibung in dem genannten Zeitraum unter besonderer Berücksichtigung des Problems der Abhängigkeit der Geschichtsschreibung von Politik und Ideologie. Ausgehend von der Aufteilung in Themenbereiche, die die erste Zusammensetzung der Redaktion suggeriert hatte – "nationale Geschichte", "Historiographie" und "sozialistische Themen" –, führt der Verfasser eine statistische Analyse der veröffentlichten Artikel durch und erarbeitet aufgrund der jeweils vertretenen Themen eine graphische Darstellung der publizistischen Tätigkeit der Fachzeitschrift. Des Weiteren wird versucht, die in der Zeitschrift veröffentlichten Artikel dem Kontext des politischen Geschehens und der breiteren historiographischen Problematik zuzuordnen und zu analysieren, inwiefern die Themen und Artikel von ideologischen Restriktionen und politischen Erwartungen abhängig sind.